

У статті розглядаються витoki, еволюція, сучасний стан мовного питання в Україні, а також шляхи утвердження і розвитку української мови як державної.

Ключові поняття: мова, державна мова, двомовність, мовна політика.

Постановка проблеми. Мовна політика України є досить розбіжною з мовним становищем суспільства. Вона не забезпечує соціального престижу державної мови та реалізацію її суспільних функцій. Основна причина такого стану речей – не тільки у відсутності дієвого державного механізму регулювання мовного питання. Нормалізації мовної ситуації в сучасній Україні заважає надмірна політизація мовного питання. А діючи нині в державі нормативні положення не відповідають вимогам державотворення і лише породжують суперечки навколо мовного питання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Над дослідження проблем мовної політики в Україні працюють такі науковці як: С. Здіорук, В. Нагорний, С. Гнатюк (Zdioruk, 2006) – з питань значення культурних і мовних чинників для збереження національної ідентифікації; Г. Євсєєва (Yevsyeyeva, 2011) – з питань реалізації та шляхів удосконалення державної мовної політики; С. Марасюк (Marasyuk, 2010) і В. Семенов (Semenov, 2010) – з питань поліетнічності та мовної регіоналізації; Г. Ковальчук (Koval'chuk, 2007) з проблем двомовності та багато інших дослідників.

Метою статті є визначення напрямів державної мовної політики в сучасній Україні як визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку України точиться багато суперечок навколо мовного питання. Гострота цієї проблеми зумовлює необхідність розгляду її витоків, еволюції і сучасного стану. Водночас треба мати на увазі, що мовне питання є доволі складним, і спроба його вирішення за певних обставин може загострити суспільно-політичну ситуацію в країні. Крім того, як зазначають автори монографії «Гуманітарна політика української держави в новітній період», розуміння важливості мовної політики для сучасної України є надзвичайно актуальним ще й з огляду на неодноразово декларований курс на євроінтеграцію. За умови формування і розширення потужного наддержавного об'єднання, яким є нині Європейський Союз, значення культурних і мовних чинників для збереження національної ідентифікації європейських країн є першочерговим завданням, адже саме ці чинники будуть залишатися чи не останньою «приватною власністю» національних держав (Zdioruk, 2006, p. 176).

В незалежній Україні мовна політика залишається декларованою, далекою від реальної. Вона не забезпечує соціального престижу державної мови, не наповнює реальним змістом всю парадигму її суспільних функцій. Залучення до мови як атрибуту держави має відбуватися природним шляхом – це родинне виховання, виховання в дитсадках, у загальноосвітніх середніх і вищих навчальних закладах. Засоби масової інформації, наука, освіта повинні культивувати мову, представляти основи духовної культури українського народу, його національний світогляд в єдності поколінь, у наступності й оновленні культурних надбань нації (Kostrysya, 2011, p. 98).

Основна причина мовних проблем в Україні криється у відсутності дієвого державного механізму регулювання мовного питання. У перші роки незалежності нашої держави такий механізм існував – були створені спеціальні державні органи й установи, зокрема, Держдепартамент із здійснення державної мовної політики у структурі Державного комітету у справах національностей та міграції та Рада з питань мовної політики при Президентіві України. Їх діяльність спрямовувалась на створення умов для розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, а також розвитку й використання мов національних меншин України, задоволення мовних потреб українців, які проживають за межами держави (Yevsyeyeva, 2011, p. 63).

Ускладнює ситуацію стосовно розвитку української мови як державної і те, що за національними, культурними, мовними, економічними ознаками Україна є досить

неоднорідною. Так, умовно, країну можна розділити на три великі регіони. Це Захід (Волинська, Рівненська, Тернопільська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська області), Північ і Центр (Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Київська, Чернігівська, Сумська, Полтавська, Черкаська, Кіровоградська області), Південь і Схід (Одеська, Миколаївська, Херсонська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, Донецька, Луганська області та Автономна Республіка Крим) (Zdioguk, 2006, p. 177).

Насамперед треба відмітити той факт, що в Україні мешкають представники багатьох національностей. На відміну від більшості європейських країн, історія формування етнічної структури населення яких вирізнялася тенденціями моноетнічного характеру, в Україні склалась традиція визначати її як поліетнічну або багатонаціональну державу. Головним аргументом прихильників поліетнічності України стали результати Всеукраїнського перепису населення України 2001 року, до яких далеко неоднозначно відносяться українські дослідники. Однобічне трактування без спроб їх експертної оцінки породжує хибну уяву про необхідні заходи в етнонаціональній сфері. Цьому сприяє відносність самих критеріїв поліетнічності, які до цього часу не були систематизовані (Marasyuk, 2010, p. 77).

Етногенез українців – це історія не лише українського народу, в якій не враховуються, а інколи протиставляються всі інші етнічні компоненти населення, що проживало на території України, а отже, було органічною частиною українського історичного процесу.

Більшість дослідників розглядають етногенез українців як єдиний потік, не осмислюючи при цьому характер і специфіку внеску в його формування та розвиток різних етнічних груп. Зрозуміло, що на певних історичних етапах українці мали тісні контакти з іншими етносами, що кожного разу залишало свій відбиток в традиційній культурі, мові, антропології, менталітеті тощо. Історія українського народу не раз перетиналася з історією інших етносів, зокрема польського, російського, єврейського, кримськотатарського, але вчені досі не мають цілісного образу українського суспільства в його історичній ретроспективі.

Таким чином, історія України постає як конгломерат мало пов'язаних між собою етнічних спільностей. Етногенез має певні духовні виміри і духовний чинник, що опосередковано впливає на етноландшафтне оточення, дає підстави говорити про націєтворчу функцію мови, що формує етнічну свідомість, яка, у свою чергу, етнізує національний світогляд і культуру (Yevsyeyeva, 2010, p. 7).

Отже історичний розвиток суспільно-політичних та економічних процесів на території України в минулому може дати відповіді для вирішення багатьох проблем розвитку сучасної України, у тому числі й мовної. За даними, що наводить В. Семенов у своєму дослідженні «Історичні витоки мовної регіоналізації України», колонізація Південної та Східної України у XVIII-XIX століттях мала наслідком виникнення мовних розбіжностей між українськими регіонами. Це було обумовлено особливостями заселення Східної та Південної України, а також процесом індустріалізації, який розпочався тут після скасування кріпосного права в Російській імперії в 1861 році (Semenov, 2010, p. 205).

З цього приводу О. Субтельний зазначає, що в період між 1870 та 1900 роками найшвидшими темпами зростали промислові райони Російської імперії - Донецький басейн і Кривий Ріг на південному сході України (Subtel'nyy, 1991, p. 238).

Водночас у результаті промислового зростання на підприємствах цього регіону збільшилась питома вага росіян. Серед найбільш досвідчених робітників важкої промисловості Півдня України тільки 25 % шахтарів і 30 % металургів склали українці. Переважали в цих професійних групах росіяни. Подібна ситуація простежувалася й серед представників інтелектуальної праці. У 1897 році лише 16 % юристів, 25 вчителів і близько 10 % письменників і художників були українцями. Взагалі в містах України лише третину населення складали українці і, як правило, чим більшим було місто, тим менший відсоток у ньому був українців (Subtel'nyy, 1991, p. 242).

Цей процес мав цілком об'єктивні причини. Зокрема, українці на той час були задіяні переважно в галузі сільського господарства і цілком зрозуміло, що для забезпечення промислових підприємств кваліфікованими робітниками уряд Російської імперії використовував етнічних росіян. Низький рівень активності українців у процесах індустріалізації та урбанізації, що відбувалися наприкінці XIX століття на території України, можна пояснити й політичними та соціальними умовами того часу. Так, міста

переважно були центрами імперської адміністрації, у них переважали росіяни, їхня мова та культура. Водночас, корінне населення або асимілювалося, або в деяких випадках виселялося (Semenov, 2010, p. 206).

Що стосується ХХ сторіччя, то спроби створення державності та втілення в широкий загал української мови на початку століття закінчилися зі створенням Радянського Союзу, що згодом призвело до суттєвого зменшення її вжитку. Так, напр., наприкінці 50 – початку 60-х років ХХ століття майже 5 мільйонів українців (12,8 %) назвали рідною мовою російську, на початку 70-х років їх вже біля 6 мільйонів (14,5 %), а на початку 80-х років – 7,8 мільйона (майже 18 %). Проте наприкінці 80-х років разом з процесами перебудови в Радянському Союзі почала давати ознаки і національна свідомість українського населення і число українців, що назвали рідною мовою російську скоротилося до 12 % (Vyshnyak, 2009, p. 26).

Взагалі, за часів існування України як складової чужих імперій обмеження або й прямі заборони української мови виступали в якості державної політики, спрямованої на ліквідацію всякої самостійності та своєрідності українства. Зокрема заборонялося видання книг українською мовою, причому як церковної, так і світської літератури (наприклад, указ Петра I 1720 року про заборону книговидання українською мовою або указ Синоду 1769 року про заборону українських абеток і церковних книг), викладання українською мовою у школах і вищих навчальних закладах (переведення на російську мову викладання в Києво-Могилянській академії в 1786 році), використання української мови в держструктурах (1989 – Постанова ЦК КПРС про єдину офіційну загальнодержавну мову – російську). У 1775 році були закриті українські школи при полкових канцеляріях, а в 1862 році - ліквідовані українські недільні школи. 1884 року був заборонений український театр. За 1909-1910 роки була припинена діяльність культурно-просвітницької організації «Просвіти», а 1937 року – ліквідовані усі українські організації поза межами України (Koval'chuk, 2007, p. 99).

Ці та інші факти виявили вплив на сучасну мовну ситуацію в регіонах. Слід також зважати, що й сучасний етап розвитку мови характеризується тим, що, за визначенням С. Грабовського: «Вільна Українська держава, де офіційно взято курс на закріплення демократичних перетворень, на рух до цивілізованого ринку, на входження до європейської спільноти, помітно менше переймається проблемами української культури, ніж колишня УРСР. Катастрофічно скоротився наклад україномовних видань, що належать до красного письменства як вітчизняних авторів, так і перекладів; після недовгого злету у стані стагнації опинилася україномовна преса, на грані загибелі балансує кінематограф, гуманітарна наука ще животіє, очевидно тільки завдяки ентузіазмові самих науковців» (Hrabovs'kyu, 2004, p. 3).

На думку О. Вишняка: «Нині мовна ситуація в Україні серйозніша, ніж свідчить статистика. Значна частина українців, що назвали рідною мовою українську під час останнього перепису, у повсякденному житті розмовляють російською мовою. Такому стану речей сприяв не тільки міський спосіб життя, а й певна русифікація системи освіти. За роки радянської влади українська мова стала непрестижною, «мовою села», не обов'язковою для вивчення. У вищих навчальних закладах і технікумах викладання велося в основному російською мовою. Широке використання російської мови пояснювалось не стільки зверхнім ставленням до рідної, української, мови з боку українського населення переважно з інтелігентних сімей, а модою, сліпим наслідуванням» (Vyshnyak, 2009, p. 35).

Виходячи з важливості вирішення зазначеної проблеми постановою Кабінету Міністрів України у 1997 року були затверджені «Комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», а згодом у 2003 році ще однією постановою уряду затверджена «Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки». Обидва документи мали на меті розвиток, підтримку і захист державної мови в Україні (Yevsyeyeva, 2011, p. 65).

Чи не вперше Верховна Рада України розглядала мовне питання 12 березня 2003 року на парламентських слуханнях «Про функціонування української мови в Україні». В обговоренні взяли участь не тільки депутати, а й провідні науковці в галузі мовної політики, зокрема: Л. Масенко, Ю. Кармазін, Д. Табачник та ін. У Рекомендаціях парламентських слухань від 22 травня 2003 року підкреслено необхідність послідовного та

виваженого підходу до вирішення мовних проблем, недопущення на цьому підґрунті політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів. Наголошується, що застосування мов у державі має стати чинником єднання та консолідації нації, а не розбрату (Yevsyeyeva, 2011, p. 62).

Окремі спроби зміцнення державної мовної політики були зроблені 2006 року. Указом Президента України № 625/2006 від 18 липня 2006 року було створено Раду з питань етнополітики, до компетенції якої входило формування та реалізація державної етнополітичної політики, сприяння консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин України. Крім цього, Президент України видав указ від 15 лютого 2010 року № 161/2010 «Про державну мовну концепцію» [14]. Ця концепція визначала, що пріоритетом державної мовної політики має бути утвердження і розвиток української мови, повага до української мови та мов національних меншин, а будь-які прояви зневаги є неприпустимими. Зміст вищезазначених документів, по суті, визначав основні напрями мовної політики нашої держави та завдання органів влади щодо їх реалізації. Для завершення цього процесу, вироблення послідовного і виваженого підходу до вирішення мовних питань, забезпечення додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України залишалося прийняти відповідний закон.

Проект такого закону до Верховної Ради України був внесений 7 вересня 2010 року народними депутатами України VI скликання О. Єфремовим, П. Симоненком та С. Гриневецьким (представники трьох сил, що склали на той час більшість у Верховній Раді – Партії регіонів, Комуністичній партії та Народній партії). Законопроект «Про мови в Україні» відповідно був зареєстрований під номером 1015-3 [15]. У Пояснювальній записці до проекту закону зазначалося, що необхідність прийняття його обумовлена зобов'язаннями України щодо імплементації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, ратифікованої Верховною Радою України, нагальною потребою адаптації мовного законодавства України до стандартів міжнародного світового (на рівні ООН) та європейського (на рівні Ради Європи та ОБСЄ) права у сфері мовної політики.

Авторський колектив законопроекту, внесеного на розгляд Верховної Ради України шостого скликання, при його розробці врахував практично всі рекомендації експертів Ради Європи і вважає, що в запропонованому проекті мета адаптації мовного законодавства України до світових та європейських стандартів в основному досягнута. Що стосується Венеціанської комісії та Комітету міністрів Ради Європи то вони також визнають, що Україна є поліетнічною, багатомовною країною; державною мовою в Україні, згідно з Конституцією, є українська і позиції її необхідно зміцнювати. Саме державність української мови є стабілізуючим чинником у зміцненні єдності українського суспільства, ідентифікації громадян в єдину націю, фактором суверенітету й безпеки держави (Yevsyeyeva, 2011).

Разом із тим у своїх «Висновках і рекомендаціях» Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин Кнут Воллебек піддає критиці цей проект Закону: «Хоча проект Закону про мови містить ряд значних удосконалень, у ньому також є декілька вагомих недоліків... Проект Закону про мову не здатний адекватно захистити мови малочисельних меншин, оскільки він майже винятково зосереджує увагу на захисті й просуванні російської мови. Замість сприяння двомовності з високим рівнем володіння державною мовою та російською або іншою мовою меншини, проект Закону про мови, імовірно, послабить державну мову, яка є ефективним інструментом забезпечення соціальної єдності. У державному управлінні положення проекту Закону про мови впроваджують систему, в якій російська мова отримує виключні переваги, підвищуючи її статус фактично до статусу офіційної мови на більшій частині території України і зменшуючи стимули до використання державної мови. У сфері освіти положення, передбачені проектом Закону про мови, можуть мати негативний вплив на мотивацію дітей до вивчення державної мови і, отже, вони не зможуть забезпечити балансу між метою збереження мов та ідентичності меншин, з одного боку, та сприянням вивченню державної мови, з іншого боку. У сфері ЗМІ положення, передбачені проектом Закону про мови, можуть серйозно зашкодити використанню державної мови. Проект Закону про мови забезпечує недостатні гарантії для носіїв української мови, які живуть в регіонах, у яких переважає мова меншин або регіональна мова. Проект Закону про мову містить

положення, які піднімають питання стосовно можливого невинного втручання держави у свободу висловлення та у приватній сфері. Унаслідок наявності зазначених вище недоліків проект Закону про мови, імовірно, збільшить, а не зменшить напруження між групами носіїв різних мов і посилить існуючі в суспільстві поділи, що робить зазначений проект Закону контрпродуктивним стосовно стабільності в українському суспільстві [13].

Зважаючи на рекомендації українській владі Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин Кнута Воллебека утриматися від ухвалення, протести опозиції та населення західних областей України цей проект 1 лютого 2011 року був знятий з розгляду і згодом замінений новим «Про засади державної мовної політики», який і був прийнятий українським парламентом і підписаний Президентом України 3 липня 2012 року.

На жаль у законі залишилися положення, до яких були зауваження Кнута Воллебека і опозиційних фракцій парламенту. Зокрема, в законі залишилося положення, яким гарантується вільне використання поряд з державною мовою регіональних мов у роботі місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у таких сферах як економічна і соціальна діяльність установ, організацій, приватних підприємств, об'єднань громадян, освіта, наука, культура, інформація, ЗМІ та зв'язок, реклама.

На підтвердження висновків Кнута Воллебека лише протягом серпня-вересня 2012 року як регіональні мови були встановлені: російська – у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Харківській, Херсонській областях, м. Севастополі; угорська в частині населених пунктів Закарпатської та Румунська – Чернівецької областей. Зважаючи саме на це пріоритетом мовної політики в сучасній Україні має бути утвердження та розвиток української мови як державної – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутворюючим складником української державності.

Сучасна мовна ситуація в Україні характеризується знову як дуже напружена, оскільки питання мови традиційно вже стає розмінною монетою у передвиборчих процесах та відіграє роль чинника маніпуляції електоратом. Тому правильна з позицій української державності та історичної правди, науково виважена відповідь на ці та багато інших питань сприятиме якнайшвидшому розв'язанню в Україні мовної проблеми, справжньому закріпленню державного статусу української мови, що забезпечить повноцінне функціонування української мови як державної (Lorushyn's'kyu, 2011, p. 29).

Нині нормалізації мовної ситуації в Україні заважає надмірна політизація мовного питання, політичні спекуляції з боку певних внутрішньо- і зовнішньополітичних сил, які свідомо прагнуть викликати штучне протистояння у суспільстві. Особливо небезпечними є необґрунтовані вимоги окремих політиків позбавити українську мову статусу єдиної державної, що неминуче призведе не лише до швидкого витіснення української мови з офіційного спілкування та подальшого звуження сфери її використання, а і до зміни сутності держави, задекларованої в Конституції України (Yevsyeyeva, 2011, p. 63).

Мова в Україні сьогодні – це щось важливіше, аніж просто засіб спілкування або політичне питання, справа торкається глибших пластів колективної психології. Як відомо, мова є, крім усього, ще й ознакою ідентичності людини чи людської спільноти. І мовні групи розрізняють, насамперед, не за тим, чи знають її представники певну мову, а за ставленням до мови як ідентифікаційної групової ознаки. Нація існує насамперед завдяки самосвідомості її людей, їх самоототожненню з культурою своєї нації. Національна самосвідомість або почуття етнічної ідентичності лежить в основі національного характеру. Серед факторів, що найактивніше впливають на формування національної свідомості будь-якого народу, найважливіше місце посідає культура та її окремі елементи і пріоритет серед цих елементів належить мові. Так, практично всі етнічні українці володіють російською мовою, але це ще не робить усіх їх «російськомовними», адже більшість із них пов'язує себе не з російською мовою, а з українською, навіть якщо доводиться жити в суцільному російськомовному середовищі і цією мовою щодень спілкуватися (Teterych, 2012, p. 143).

Наразі в сучасному українському суспільстві сформувався особливий феномен двомовності, який досить неоднозначно оцінюється науковцями, але потребує

осмислення як існуючий факт. Аналіз причин двомовності знайшов відображення у багатьох наукових працях. Так, на думку А. Некрасова, визначення нації як історично сформованої мовної, культурної, територіальної та економічної спільноти людей у своїй основі некоректно. Мова – елемент культури, протиставлення його іншим елементам культури нелогічно (Nekrasov, 1996, p. 34).

Тобто мовний елемент культури, перш за все, визначає націю. Провідним етноутворюючим чинником для українського етносу є семіотичний – об'єктивна мовна дійсність та лігнвоусвідомлення. Але дія цього чинника послаблена, по-перше, через звужену сферу суспільного функціонування української мови, по-друге, через велику поширеність інтерференції її з російською мовою у мовленні мешканців більшої частини України (Koval'chuk 2007, p. 98).

Двомовне виховання дітей у ранньому віці, наприклад, не рекомендував О. Потебня: «Знання двох мов у дуже ранньому віці, не є володінням двома системами зображення і повідомлення одного й того ж кола думок, але роздвоює це коло і наперед утруднює досягнення цілісності світоспоглядання, заважає науковій абстракції» (Teterych, 2012, p. 147).

Однак, у цьому сенсі треба зазначити, що існує таке явище, як природна асиміляція – об'єктивний процес, який складається в результаті взаємодії різних культур, звичаїв і мов. Вона обумовлена зацікавленістю носіїв цих культур у спілкуванні та взаємодії. Науковці відмічають, що процеси асиміляції, котрі відбувалися на території України, пояснюються не тільки русифікаторською позицією царизму в дореволюційний період, але й об'єктивними потребами соціально-економічного розвитку, суспільного життя й міжнародного спілкування народів, які живуть разом. Дослідники мовних процесів, які відбуваються в Україні, вважають, що значну роль у цьому разі відіграли такі чинники як: рівень урбанізації, розселення національностей, рівень освіти, соціально-професійний склад тощо (Koval'chuk, 2007, p. 99).

Цінність двомовності полягає не тільки в тому, що вона є засобом взаємозбагачення культур, а й у тому, що вона є необхідною мірою (на сучасному етапі), котра не сприятиме зниженню рівня культури в разі насильницького адміністративного впровадження державної мови в усі сфери діяльності. Тісний взаємозв'язок мови, якій надається перевага, з культурною орієнтацією, що виявляється в соціологічних дослідженнях, дозволяє дійти висновку, що найбільш ефективний шлях підвищення престижності української мови – залучення російськомовного населення до культури українського народу, підвищення рівня україномовної культури, формування її сучасного різновиду, що відповідатиме світовим стандартам (Koval'chuk, 2007, p. 102).

Висновок. Без повноцінного функціонування української мови як державної в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу і ролі титульної державотворчої нації. Ідеї про двомовність не сприятимуть етнополітичній стабілізації суспільства в разі їх конституційного закріплення в Україні. Утвердження української мови як державної слід вирішувати в контексті державної інституціоналізації, формуючи державно-управлінський механізм забезпечення мовної політики, що унеможливилював би спекуляції мовно-політичними проблемами, які найчастіше зумовлені культурологічним чи етнокультурним контекстом.

На нинішньому етапі українського державотворення вважається доцільним, прийняти «Закон про державну українську мову в Україні», який регулював би особливості функціонування й державного захисту саме державної мови. Такий закон повинен чітко встановити пріоритети державної мовної політики, подолати наявну тут на сьогодні цілковиту безсистемність. Концептуальні постулати такого закону повинні базуватися на засадах обов'язковості використання на всій території держави. У законі слід чітко виписати сфери функціонування державної мови: державне справочництво та публічне адміністрування, облік і звітність підприємств і установ, фінансова (банківська) та технічна документація, дипломатична діяльність держави, листування між підприємствами та установами, судові процеси, всі угоди між юридичними та фізичними особами, офіційні заходи державних установ тощо. Крім того варто обов'язково виписати рівень володіння державною мовою для представників влади та керівних осіб, окресливши чіткі критерії оцінювання знань державної мови. Більше того, закон має містити контролюючі функції з конкретними формами заохочень та стягнень за знання

/ незнання державної мови. Особливо це має стосуватися державних службовців, представників влади, керівних осіб.

Існуючий же нині закон повною мірою не відповідає вимогам державотворення та створює лише суперечки навколо мовного питання. Тому прийняття закону про державну мову дасть змогу ефективно реалізовувати державну політику і вдосконалити правові відносини у сфері державної мови, врегулювати суспільні відносини, пов'язані із функціонуванням, розповсюдженням, збереженням та використанням державної мови, стабілізувати конфліктні напруження навколо «мовного питання» в державі. Такий закон не тільки буде сприяти консолідації зусиль органів державної влади щодо забезпечення реалізації прав громадян у галузі використання української мови як державної, але й зробить державну мову зручним і універсальним засобом реалізації прав та свобод громадян.

Література:

1. Вишняк О. Мовна ситуація та статус мов в Україні: динаміка, проблеми, перспективи (соціологічний аналіз) / О. Вишняк. – К. : Інститут соціології НАН України, 2009. – 176 с.

2. Грабовський С. На що сподіватися нашій культурі? / С. Грабовський // Українська культура – 2004. – № 8. – С. 3-10.

3. Здіорук С. І. Гуманітарна політика української держави в новітній період / С. І. Здіорук, В. І. Нагорний, С. Л. Гнатюк; за ред. С. І. Здіорука. – К. : НІСД, 2006. – 403 с.

4. Євсєєва Г. П. Державна мовна політика в Україні: симптоми та синдроми / Г. П. Євсєєва // Вісн. Придніпровської держ. акад. будівництва та архітектури. – 2011. – № 9. – С. 61-65.

5. Євсєєва Г. П. Реалізація державної мовної політики в Україні: тенденції та перспективи / Г. П. Євсєєва // Вісн. Придніпровської держ. акад. будівництва та архітектури. – 2011. – № 4. – С. 63-67.

6. Євсєєва Г. П. Шляхи удосконалення державної мовної політики (на основі досвіду нормативно-правових актів Російської Федерації) / Г. П. Євсєєва // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2011. – № 3. – С. 62-65.

7. Євсєєва Г. Мова як чинник національної самоідентифікації та державотворення в Україні / Г. Євсєєва // Державне управління та місцеве самоврядування: Зб. наук. праць. – Д. : ДРІДУНАДУ. – 2009. – Вип. 1. – С. 3-13.

8. Ковальчук Г. В. Аспекти проблеми двомовності в одеському регіоні / Г. В. Ковальчук // Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія – 2007. – Вип. 13. – Ч. 2. – С. 97-102.

9. Костриця Н. М. Мова – універсальний феномен буття і свідомості української нації / Н. М. Костриця // Вісн. Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького. Сер.: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 203. – Ч. 1. – С. 94-98.

10. Лопушинський І. П. Визначальна роль мовного чинника в державотворчому процесі України / І. П. Лопушинський // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології: Зб. наук. праць Херсонського нац. техн. ун-ту. – 2011. – № 1 (4) – С. 28-34.

11. Марасюк С. С. Чинник поліетнічності в розбудові сучасної української державності / С. С. Марасюк // Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2010 – № 6 (74) – С. 77-80.

12. Некрасов А. І. Культура і нація: мовний аспект державотворчого процесу / А. І. Некрасов // Культурно-історичні соціальні та правові аспекти державотворення в Україні : Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Одеса, 1996. – С. 34-35.

13. Оцінка та рекомендації Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин стосовно проекту Закону «Про мови в Україні» (№ 1015-3) від 20 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1id=&pf3511=38474

14. Про державну мовну концепцію: Указ Президента України від 15.02.2010 р. № 161/2010 [Електронний ресурс] Офіційне Інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/10486.html>

15. Про мови в Україні: проект Закону, унесений народними депутатами України VI скликання О. С. Єфремовим, П. М. Симоненком та С. Р. Гриневецьким і зареєстрований у

Верховній Раді України 07 вересня 2010 року за № 1015-3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1id=&pf3511=38474

16. Семенов В. М. Історичні витoki мовної регіоналізації України / В. М. Семенов // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. – Х. : Магістр, 2010. – № 2 (38). – С. 204-209.

17. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний. – К. : Либідь, 1991. – 512 с.

18. Тетерич О. М. Етнопсихологія українців: мовний аспект / О. М. Тетерич // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2012. – № 51. – С. 142-149.

Literatura:

1. Vyshnyak O. Movna sytuatsiya ta status mov v Ukraini: dynamika, problemy, perspektyvy (sotsiologichnyy analiz) / O. Vyshnyak. – K. : Instytut sotsiologiyi NAN Ukrainy, 2009. – 176 s.

2. Hrabovs'kyu S. Na shcho spodivatysya nashiy kul'turi? / S. Hrabovs'kyu // Ukrayins'ka kul'tura – 2004. – № 8. – С. 3-10.

3. Zdioruk S. I. Humanitarna polityka ukrayins'koyi derzhavy v novitniy period / S. I. Zdioruk, V. I. Nahornyy, S. L. Hnatyuk; za red. S. I. Zdioruka. – K. : NISD, 2006. – 403 s.

4. Yevsyeyeva H. P. Derzhavna movna polityka v Ukraini: symptomy ta syndromy / H. P. Yevsyeyeva // Visn. Prydniprov'skoyi derzh. akad. budivnytstva ta arkhitektury. – 2011. – № 9. – С. 61-65.

5. Yevsyeyeva H. P. Realizatsiya derzhavnoyi movnoyi polityky v Ukraini: tendentsiyi ta perspektyvy / H. P. Yevsyeyeva // Visn. Prydniprov'skoyi derzh. akad. budivnytstva ta arkhitektury. – 2011. – № 4. – С. 63-67.

6. Yevsyeyeva H. P. Shlyakhy udoskonalennya derzhavnoyi movnoyi polityky (na osnovi dosvidu normatyvno-pravovykh aktiv Rosiys'koyi Federatsiyi) / H. P. Yevsyeyeva // Visnyk Prydniprov'skoyi derzhavnoyi akademiyi budivnytstva ta arkhitektury. – 2011. – № 3. – С. 62-65.

7. Yevsyeyeva H. Mova yak chynnyk natsional'noyi samoidentyfikatsiyi ta derzhavotvorennya v Ukraini / H. Yevsyeyeva // Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya: Zb. nauk. prats'. – D. : DRIDUNADU. – 2009. – Vyp. 1. – С. 3-13.

8. Koval'chuk H. V. Aspekty problemy dvomovnosti v odes'komu rehioni / H. V. Koval'chuk // Problemy suchasnoyi pedahohichnoyi osvity: pedahohika i psykholohiya – 2007. – Vyp. 13. – Ch. 2. – С. 97-102.

9. Kostytsya N. M. Mova – universal'nyy fenomen buttya i svidomosti ukrayins'koyi natsiyi / N. M. Kostytsya // Visn. Cherkas'koho nats. un-tu im. B. Khmel'nyts'koho. Ser.: Pedahohichni nauky. – 2011. – Vyp. 203. – Ch. 1. – С. 94-98.

10. Lopushyns'kyu I. P. Vyznachal'na rol' movnoho chynnyka v derzhavotvorchoму protsesi Ukrainy / I. P. Lopushyns'kyu // Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya, pedahohiky ta psykholohiyi: Zb. nauk. prats' Khersons'koho nats. tekhn. un-tu. – 2011. – № 1 (4). – С. 28-34.

11. Marasyuk S. S. Chynnyk polietnichnosti v rozbudovi suchasnoyi ukrayins'koyi derzhavnosti / S. S. Marasyuk // Hrani: Naukovo-teoretychnyy i hromads'ko-politychnyy al'manakh. – 2010. – № 6 (74). – С. 77-80.

12. Nekrasov A. I. Kul'tura y natsiya: movnyy aspekt derzhavotvorchoho protsesu / A. I. Nekrasov // Kul'turno-istorychni sotsial'ni ta pravovi aspekty derzhavotvorennya v Ukraini: Mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Odesa, 1996. – С. 34-35.

13. Otsinka ta rekomendatsiyi Verkhovnoho komisara OBSYe u spravakh natsional'nykh menshyn stosovno proektu Zakonu «Pro movy v Ukraini» (№ 1015-3) vid 20 hrudnya 2010 roku [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1id=&pf3511=38474

14. Pro derzhavnu movnu kontseptsiyu: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 15.02.2010 r. № 161/2010 [Elektronnyy resurs] Ofitsiyne Internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/10486.html>

15. Pro movy v Ukraini: proekt Zakonu, unesenyy narodnymy deputatamy Ukrainy VI sklykannya O. S. Yefremovym, P. M. Symonenkom ta S. R. Hrynevets'kym i zareyestrovanyy u Verkhovniy Radi Ukrainy 07 veresnya 2010 roku za № 1015-3 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1id=&pf3511=38474

16. Semenov V. M. Istorychni vytky movnoyi rehionalizatsiyi Ukrainy / V. M. Semenov

// Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnya: zb. nauk. pr. – Kh. : Mahistr, 2010. – № 2 (38). – S. 204-209.

17. Subtel'nyy O. Ukrayina: istoriya / O. Subtel'nyy. – K. : Lybid', 1991. – 512 s.

18. Teterych O. M. Etnopsykholohiya ukrayintsiv: movnyy aspekt / O. M. Teterych // Humanitarnyy visnyk ZDIA. – 2012. – № 51. – S. 142-149.

В статье рассматриваются истоки, эволюция, современное состояние языкового вопроса в Украине, а также пути утверждения и развития украинского языка как государственного.

Ключевые понятия: язык, государственный язык, двуязычность, языковая политика.

Sources, evolution, are examined in the article, modern state of language question in Ukraine, and also ways of statement and development of Ukrainian as state.

Key concepts: language, official language, bilingual ness, language policy.